

Egyetemi doktori (PhD) értekezés tézisei

**HÁTRÁNYOS HELYZETŰ TEHETSÉGES TANULÓK SZOCIÁLIS-ÉRZELMI
INTELLIGENCIÁJÁNAK VIZSGÁLATA A TÁRSAS HÁLÓ TÜKRÉBEN**

Harsányiné Petneházi Ágnes

Témavezető: Páskuné Dr. Habil. Kiss Judit

DEBRECENI EGYETEM

Humán doktori iskolája

(Pszichológia programja) keretében

Debrecen, 2018.

1. Az értekezés célkitűzése, a téma körülhatárolása

A középiskolás évek a fiatalok testi és lelki fejlődésének sorsdöntő időszaka, a tehetségek kibontakoztatásának és gondozásának a szempontjából pedig a legideálisabb periódus. Idejük tetemes részét a fiatalok az intézményben töltik, ahol nem csak ismeretek átadása és elsajátítása történik. Az iskolában társas tapasztalataik is gazdagodnak, fejlődnek szociális kompetenciáik, formálódik személyiségük. Hazai és nemzetközi vizsgálatok támasztják alá, hogy a tanulók pszichés egészségét, lelkiállapotát nagymértékben befolyásolja a pozitív iskolai légkör, a befogadó társas környezet. Mindezek eredményeként kisebb a mentális betegségek és függőségek kialakulásának veszélye, kevesebb depressziós, szomatikus panasz tapasztalható (Currie, Zanotti, Morgan, Currie, De Looze, Roberts, Samdal, Smith Otto és Barnekow, 2012; Költő és Zsiros, 2013).

Az életkori szakasz sajátosságai, többek között a testi-lelki változásokból származó problémák, a felnőtté válás nehézségeiből adódó lelki instabilitás is tetten érhető a fiataloknál,- ezek bizonyos csoportok esetén, mint a tehetségesek, vagy a hátrányos helyzetűek további nehézségeket generálnak és más releváns kérdéseket vetnek fel. Bagdy Emőke és mtsai (2014) serdülőkkel végzett vizsgálatukban a személyiségben rejtőző „fény” és „árnyék” dichotómia mentén ragadja meg a tehetséges gyerekeknél fellépő nehézségeket. Jellegzetes problématípusokat határoztak meg, hangsúlyozva, hogy ezekkel eltérő mértékben és mélységben írható le a kiválóság. Ezek a profilok a következők: a perfekcionista, az útkereső, a problematikus és zárkózott. Ötödik profilba tartoznak azok, akiknél nem tapasztaltak problémákat, ők a reziliensek, Véleményük szerint olyan egyéni és csoportos programokra van szükség, amelyek ezeket a lelki gátakat, elakadásokat, korlátként működő konstellációkat szakértő módon segíti és gondozza (Bagdy, Kövi és Mirnics, 2014).

Az oktatásirányítók, a döntéshozók egyik hangsúlyos feladata a tehetségek felkarolása, a versenyképes tudás biztosítása. A tehetséggondozó szolgáltatásokhoz való hozzáférés azonban nem lehet csak a kiváltságos gyerekek privilégiuma. Az esélyegyenlőség és méltányosság kérdése a tehetséggondozás területén markánsan jelenik meg. A nehézség a minőségi oktatáshoz való egyenlő hozzáférésben rejlik, miközben létező teljesítménykülönbséget tapasztalunk az eltérő társadalmi-gazdasági státuszok szerint hátrányos helyzetű és nem hátrányos helyzetű tanulók között (Gagne, 2011; Czeizel, Páskuné, 2015). Az empirikus vizsgálatok szerint azok a hátrányos helyzetű fiatalok, akik élnek a számukra indított speciális programokban való részvétel lehetőségével, nagyobb eséllyel tudják felvenni a versenyt a náluk egyébként kedvezőbb körülményekkel bíró társaikkal (Ceci

és Williams, 2010) Az eredmények igazolják azon programok, speciális kurzusok létjogosultságát, amelyeket kifejezetten a hátrányos helyzetű gyerekek számára indítottak.

Kutatásunk annak a kérdésnek a megválaszolására irányult, hogy a középiskolai, ötéves komplex tehetséggondozó programba beválogatott hátrányos helyzetű, alacsony szocioökonómiai státusszal bíró tanulók szociometriai pozíciója, szociális és érzelmi intelligenciája, jövőre irányuló tervei, aspirációi mutatnak-e eltérést a náluk egyébként kedvezményezettebb helyzetben lévő társaikétól, és ha igen, miben. Noha a dolgozat az alacsony szocioökonómiai státuszú, hátrányos helyzetű tehetséges tanulók személyiségének fejlődésére, jellemzőire vonatkozó feltételezéseket vizsgál, az eredmények ezzel párhuzamosan annak a Programnak a sikereiről vagy a korlátairól is szólnak, amely biztosítja a keretet ehhez a fejlesztő munkához, mely a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programja. A programban jól kidolgozott pedagógiai, pszichológiai mérési rendszer áll rendelkezésre, amely folyamatos segítséget nyújt a tanulók differenciált fejlesztéséhez, ugyanakkor a Program hatásvizsgálata is megvalósul. Az Educatio 2006-ban, az Expanzió Kft. 2009-ben és 2015-ben értékelte a Program működését, de nem állnak rendelkezésre olyan eredmények és elemzések, amelyek bemutatnák, hogy *kontrollcsoporttal való összevetésben* milyen szintű eltérések tapasztalhatók a fentebb említett jellemzők mentén. Azt gondoljuk, dolgozatunk ezen a téren lesz hiánypótló.

A vizsgálat hipotézisei:

Első hipotézis (H1):

Feltételezésünk szerint az AJTP-ben a kollégiumi lét, a közös programok, a sport- és művészeti találkozók közös élményei csökkentik az osztályban a magányosságot, a marginalizálódást. Ezért azt várjuk, hogy az AJTP-ben magasabb a központhoz való tartozás mértéke, a magányos, peremhelyzetű gyerekek száma pedig alacsonyabb, mint a kontroll csoportban.

Második hipotézis (H2):

Azt feltételezzük, hogy a 13. évfolyam végén az AJTP-s osztályok a szociometriai mutatók alapján magas koherenciájú, összetartó, feladatközpontú közösség jegyeit viselik magukon. Úgy véljük, hogy az AJTP-ben a szerkezeti mutatók (kölcsonösségi index, sűrűségi mutató, kohéziós index, viszonzott kapcsolatok mutatója) mindegyikében magasabb értéket kapunk, a kontrollcsoportban pedig alacsonyabbak lesznek ezek az eredmények.

Harmadik hipotézis (H3):

Feltételezésünk szerint az AJTP-s gyerekek a szociális és érzelmi intelligencia teszt Társas kompetenciát mérő faktorában felülmúlják a kontrollcsoportos társaikat. Tehát a Társas inkompetencia faktorban alacsonyabb értékeket várunk.

Negyedik hipotézis (H4):

Feltételezésünk szerint az AJTP-ben résztvevő gyerekek a szociokulturális hátrányok (szülők iskolázottsága, eltartottak száma) ellenére a szociális és érzelmi intelligencia faktorokban nem mutatnak lemaradást a kontrollcsoporttal való összevetésben.

Ötödik hipotézis (H5):

Azt feltételezzük, hogy az életcélok fontossági sorrendjében az AJTP-s tanulóknál az intrinzik életcélok (a kompetens interperszonális kapcsolatok, a saját növekedés, a társadalmi felelősségvállalás) kerülnek az első helyekre (az egészség faktor nélkül), az extrinzik életcélok (az anyagi javak, hírnév, imázs) a fontossági sorrendben hátrébb kerülnek.

Hatodik hipotézis (H6):

Feltételezésünk szerint az AJTP-ben résztvevő tanulóknál az intrinzik életcélok (a saját növekedés, a társadalmi felelősségvállalás, a kompetens interperszonális kapcsolatok) fontosságának átlaga magasabb mind a kontrollgyerekek átlagánál, mind a magyar standardnál (V. Komlósi és mtsai, 2006).

Hetedik hipotézis (H7):

Feltételezésünk szerint az extrinzik életcélok (az anyagi javak, hírnév, imázs) fontosságának átlaga az AJTP-s vizsgálati mintában alacsonyabb, mint a kontroll csoportban, és a magyar standardhoz (V. Komlósi és mtsai, 2006) képest is.

Nyolcadik hipotézis (H8):

Hipotézisünk szerint az AJTP-s fiatalok intrinzik életcéljainak (a saját növekedés, a társadalmi felelősségvállalás, a kompetens interperszonális kapcsolatok) átlaga a valószínűség és megvalósultság dimenziókban is szignifikánsan magasabb, mint a kontroll osztályos gyerekéké.

Kilencedik hipotézis (H9)

Azt feltételezzük, hogy az extrinzik motívumok (az anyagi javak, hírnév, imázs) átlaga a valószínűség és megvalósultság dimenziókban is szignifikánsan alacsonyabb, mint a kontroll csoporté.

2. Az alkalmazott módszerek

Vizsgálati minta:

Vizsgálatunkat a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjában, 2009 és 2012 között végeztük 13. évfolyamos tanulókkal az ország hét iskolájában (Debrecen, Eger, Kisvárd, Mezőberény, Nyíregyháza, Pápa, Sárospatak).

Az adatok felvétele személyesen történt, a vizsgálati személyek papír alapú kérdőívet töltöttek ki. A tesztcsomag kitöltése előtt a vizsgálati személyek részletes útmutatót olvashattak, melyben biztosítottuk őket a vizsgálat anonimitásáról és arról, hogy a kérdőív adatai csak a jelen kutatásban kerülnek felhasználásra.

A dolgozat az AJTP hatásvizsgálatainak sorát is gazdagítja. A korábbi hatásvizsgálatoktól eltérően (Fehérvári és Liskó, 2006a; Fehérvári, 2015) kontroll csoporttal is dolgozik. Az eredmények kontroll csoporttal való összehasonlításban történő bemutatása hiánypótló az AJTP történetében.

Ezek a fiatalok 5 éven keresztül vettek részt a tantervükbe épített *szociális és érzelmi készséget fejlesztő foglalkozáson* („Arany János-i blokk”). A kontrollosztályok ugyanezen iskolák 13. évfolyamáról, a nyelvi tagozatról kerültek ki. *Nekik nincs benne a tantervükben az AJTP említett blokkjával analóg programelem.* A nyelvi tagozatos osztályokba járó tanulók a tanulmányi eredményességüket tekintve szintén kiemelkedő képességű gyerekek, továbbá az őket tanító pedagógusok közel háromnegyede tanít az AJTP-ben is. Vagyis képességeiket, az iskola szervezeti kultúráját és a tanítás szempontjából jelentős személyeket tekintve a vizsgálati és a kontrollcsoport igen jól illeszkedett egymáshoz.

A vizsgálatban 559 AJTP-s, (fiú: 165, lány: 394 fő) tanuló vett részt. A kontrollcsoportba 581 nyelvi tagozatos tanuló került (fiú: 212, lány: 369 fő).

A vizsgálat módszerei:

Szociometria

Az interperszonális viszonyok felderítésére a Mérei-féle többszemponú szociometriát alkalmaztuk, mely a személy közösségben elfoglalt helyzetének szemléltetésén kívül, áttekintést ad magáról a közösségről, a csoporton belüli viszonyokról, a kommunikációs útvonalokról. Információhoz juthatunk arról, hogy a csoport képes-e az összefogásra, a kooperációra akár a feladatok elvégzésekor, vagy a nagyobb döntések meghozatalakor (Mérei, 1989, 2006; Forgas, 1989; N. Kollár, 2004; Szabó, 2005).

SZEMIQ

A tanulók szociális és érzelmi intelligenciájának mérésére az Oláh Attila (2005b) által kifejlesztett Szociális és Érzelmi Intelligencia kérdőívet (SZEMIQ) alkalmaztuk. A SZEMIQ egy olyan képes félprojektív teszt, amely 35 ábrát tartalmaz. A kísérleti személynek minden egyes illusztráció esetén választania kell, hogy szerinté mi történik a képen. A személy választása a képekhez tartozó állítások közül sokkal inkább saját szociális-emocionális értelmezésének kivetülése, mint magának a képnek a jellemzője.

Aspirációs kérdőív

A vizsgálatban résztvevő tanulók hosszú távú céljait az öndeterminációs elmélet alapján kidolgozott Aspirációs Index kérdőívvel vizsgáltuk. A kérdőív Kasser és Ryan szerzőpáros nevéhez fűződik (Kasser, 2005), hazai verzióját V. Komlósi Annamária és munkatársai 2006-ban alkották meg.

3. Eredmények tézisszerű felsorolása

H1 eredményei:

Az első feltételezésünk beigazolódott. Az AJTP-ben magas a központhoz való tartozás mértéke, a magányos, peremhelyzetű gyerekek száma pedig alacsony.

H2 eredményei:

Az elemzett szerkezeti mutatók, vagyis a kölcsönösségi index, a sűrűségi mutató, kohéziós index, viszonzott kapcsolatok mutatója mind alátámasztják második hipotézisünket, miszerint az AJTP-s osztályok magas koherenciájú, összetartó, feladatközpontú, teljesítményre irányuló közösség jegyeit viselik magukon. Mindezek biztosítják a tanulók számára a megfelelő háttérrel a jó teljesítményhez. Gazdag szokás és hagyományrendszert alakítottak ki, ahol a stabil közvélemény minden nehézség nélkül alakul ki, a csoport is könnyen mozgósítható.

H3 eredményei:

Lényeges eredménynek tekintjük harmadik hipotézisünk igazolását. A társas kompetenciát kifejező faktorban kapott érték az AJTP-s gyerekek csoportjában, főként az AJTP-s lányoknál jelentős többletet mutat. Az eredmények szerint sikeresebbek a kapcsolatok építésében, a kontrollcsoportos gyerekekhez képest jobb együttműködő, kezdeményező képességgel rendelkeznek, új közösségbe könnyebben beilleszkednek. Stresszhelyzetben, vagy konfliktushelyzetben inkább a társaságot keresik, ahol kibeszélhetik magukat, vagy valamilyen tevékenységgel, mozgással vezetik le a feszültséget. Mindez összhangban van az első és második hipotézisünk eredményeivel, miszerint széles kapcsolati háló veszi körül ezeket a fiatalokat.

H4 eredményei:

Eredményeink szerint a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjában és a kontrollcsoportban a tanulók érzelmi és szociális intelligenciája nem különbözik jelentősen, a szociokulturális hátrányok ellenére. Azt, hogy az alacsony szocioökonómiai státusszal rendelkező gyerekek szociális és érzelmi intelligenciája alacsonyabb szintű, mint a magasabb szocioökonómiai státusszal bíró gyerekéké, számos vizsgálatban igazolást nyert (Jamadar és Sindhu, 2015; Felner, Brand, DuBois, Adan, Mulhall és Evans, 1995; Harrod és Scheer, 2005; Tóth, 2008).

H5 eredményei:

Az életcélok fontossági sorrendjében az AJTP-s tanulóknál az intrinzik motívumok (a kompetens interperszonális kapcsolatok, a saját növekedés, a társadalmi felelősségvállalás) kerültek az első helyekre (az egészség faktor figyelmen kívül hagyva), megelőzve az extrinzik életcélokat (az anyagi javak, hírnév, imázs). Mindezzel ötödik hipotézisünket igazoltuk.

H6 eredményei:

Hipotézisünknek megfelelően az intrinzik életcélok (a saját növekedés, a társadalmi felelősségvállalás, a kompetens interperszonális kapcsolatok) fontosságának átlaga magasabb mind a kontroll gyerekek, mind a magyar standard (V. Komlósi és mtsai, 2006) átlagánál.

H7 eredményei:

Hetedik feltételezésünk, mely szerint az extrinzik életcélok (az anyagi javak, hírnév, imázs) fontosságának átlaga az AJTP-s vizsgálati mintában alacsonyabb, mint a kontroll csoportban, és alacsonyabb a magyar standard (V. Komlósi és mtsai, 2006) átlagánál, nem igazolódott. A két csoport között nem találtunk szignifikáns különbséget, és a magyar standard átlagánál is magasabb értékeket kaptunk.

H8 eredményei:

A nyolcadik hipotézisünk igazolódott, hiszen az AJTP-s fiatalok intrinzik életcéljainak (a saját növekedés, a társadalmi felelősségvállalás, a kompetens interperszonális kapcsolatok) átlaga a valószínűség és megvalósultság dimenziókban is szignifikánsan magasabb, mint a kontroll osztályos gyerekéké.

H9 eredményei

Kilencedik hipotézisünk nem igazolódott be, mivel az extrinzik motívumok (az anyagi javak, hírnév, imázs) átlaga nem minden faktorban bizonyult alacsonyabbnak, mint a kontroll csoport átlaga a valószínűség és a megvalósultság dimenziókban.

Összefoglalás

Kutatásunk annak a kérdésnek a megválaszolására irányult, hogy egy középiskolai, ötéves komplex tehetséggondozó programba beválogatott hátrányos helyzetű, alacsony szocioökonómiai státusszal bíró tanulók szociometriai státusza, szociális és érzelmi intelligenciája, jövőre irányuló tervei, aspirációi mutatnak-e eltérést a náluk egyébként kedvezményezettebb helyzetben lévő társaikétól, és ha igen, miben.

A Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjának alapvető célja az alacsony szocioökonómiai státusszal rendelkező gyerekek beilleszkedésének, hátrányaik kompenzálásának, továbbtanulásának támogatása. Olyan tudást, ismeretet, kompetenciát kínál a programban résztvevőknek, amit saját erőből talán soha nem tudnának megszerezni a hátrányaikból eredően. Az öt évig tartó felkészítés esélyt kínál az egyetemre, főiskolára való bejutásra, a választott pályára való felkészülésre, a minőségi, értelmiségi létre. Lehetőséget kapnak ezek a gyerekek arra, hogy belépjenek egy olyan inspiráló környezetbe, ahol a tudás, a tanulás iránti pozitív attitűd érték, a jövővel kapcsolatos elképzelések pedig igazodnak a fiatalok tehetségéhez.

A szociometriai elemzés során igazoltuk, hogy az AJTP-ben a rokonszenvi választásokat elsősorban szubjektív motívumok irányítják, míg a funkciók betöltésére tett javaslatok során a közösség normáihoz igazodnak. Mindez a harmonikus közösség jellemzője. Az AJTP-ben kiemelkedő a központhoz, illetve köztes helyhez tartozó gyerekek száma. Átlagosan 60%-a tartozik a központhoz az AJTP-ben tanulóknak, a kontrollcsoportban 44%, a kettő között szignifikáns a különbség. Az eredmények feltételezhetően köszönhetőek a kedvező impresszióknak, melyek érik őket a nevelési-oktatási folyamat során (differenciált tanulásszervezés, motiváló értékelés, önismereti, személyiségfejlesztő tréningek, tanulásmódszertan, kommunikációfejlesztés és konfliktuskezelés stb.). Ezen túl a tanórán kívüli élmények is (a művészeti és sporttalálkozók, a szaktáborok, gólyatábor, versenyek, szereplések, kirándulások, nyári és téli táborok, szalagavató stb.) döntő szerepet játszhatnak a csoportklíma alakításában, a csoportkohézió erősödésében. Kevés a magányos, peremhelyzetű tanuló (15%), amely kedvező közösségi légkörről, empátiáról, toleranciáról tanúskodik. Mindezek a kimondottan feladatközpontú, teljesítményre irányuló, érdekvezérelt közösségeket jellemzik. Ezzel szemben a kontrollcsoportban sok a magányos, közel 35%. A nagyobb összefogást, tevékenységet igénylő feladatoknál a csoport tagjai nehezen mozgósíthatók, kevésbé számíthatnak egymásra a feladatok teljesítésében.

A magas kohézió az AJTP-ben működő osztályok attribútuma. Sok társas tapasztalatot, közös szokásokat, aktív társasági életet, hagyományokat jelent mindez a csoportban. Az alacsony

kohézió, amellyel a kontrollcsoportokat jellemezhetjük, arra utal, hogy kevés a közösségi élmény, a közös szokás, a csoport tagjai passzívabbak, inkább közönyösek az együtt végzett tevékenységgel szemben. A társas alakzat nem stabil, a csoport könnyen szétesik.

A Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjában és a kontrollcsoportban a tanulók érzelmi és szociális intelligenciája között alig találtunk különbséget. Az AJTP-s gyerekek jellemzően *barátságos személyek*, akik könnyen és jól alkalmazkodnak az új és változó környezethez, kiterjedt baráti, társasági körük van.

Főleg a lányok azok, akik kedvelik az új helyzeteket, nyitottak az új ötletekre, kezdeményezésekre. Jellemző még a lányokra hogy az akadályokat, korlátokat igyekeznek elhárítani, kevésbé hevesek, indulatosak. A kontrollcsoporttal és az AJTP-s fiúkkal összevetve körültekintő, kiegyensúlyozott természetűek, pontosan ezek miatt hat társas jelenlétük megnyugtatóan másokra.

A fiúkat mindkét csoportban fokozottabb optimizmus jellemzi, kevésbé aggályoskodók, mint a lányok, pozitívabb önértékeléssel bírnak hozzájuk képest. *A fiúk* nehéz helyzetekben inkább képesek megőrizni problémavezérelt, konstruktív beállítódásukat. és igyekeznek a helyzet megoldására koncentrálni. Az akadályokkal készek szembenézni, és nem adják fel könnyen.

Az AJTP-ben résztvevő fiatalokra jellemző a jövőre irányuló terveikkel kapcsolatban az egészségtudatos magatartás, az egészségmegőrzés iránti igény. Létfontosságúnak tartják a mély, közvetlen, elkötelezett *baráti és emberi kapcsolatokat*, melyben a társas elfogadottság, az érzelmi támogatás magas fokú, ahol törődnek egymással, toleránsak és együttműködők, képesek az érzelmek kifejezésére és megértésére. Jelentős eredménynek tarjuk, hogy az AJTP-s gyerekek alapvetőnek tartják *a saját növekedést*, az önelfogadást, a szuverenitást, hiszen ez alapozza meg jövőbeli sikerességüket, boldogulásukat. Az extrinzik életcélok közül *a gazdagság fontosságának megítélésében* nem találtunk szignifikáns különbséget az AJTP és kontroll csoport között. Mindezt interpretálhatnánk a tudatos, ambiciózus fiatalok jövőre irányuló terveként. Ugyanakkor az a magyarázat is felvetődik, miszerint az AJTP-ben résztvevő gyerekek esetén ezen értéktartalom felértékelése inkább annak deficitjéből ered. Kevésbé kötődik a személyes tapasztalataikhoz, sokkal inkább a kíváncsisághoz, a vágyakhoz. A kérdés további vizsgálatok során válaszolható meg. *Az imázs fontosságának megítélésében* sincs szignifikáns különbség a két csoport (AJTP/kontroll) között. A fiatalok, ha nem is mindenek fölött, de lényegesnek tartják a külső megjelenést, a kinézetet. A média, az internet, a bulvár hangsúlyozza a küllem fontosságát. Mindezek mégsem hatnak a vizsgálat

szerint a gyerekekre olyan szinten, hogy az az értékrendjüket befolyásolja. Mindkét csoportban (AJTP/ kontroll) a hírnév dimenzió került az utolsó helyre.

Az AJTP-s gyerekek *valószínűbbnek tartják a saját növekedésüket*, mint a kontrollcsoportba tartozó gyerekek. Ez jelentős eredmény ebben a Programban, hiszen határozottságról, magabiztosságról tanúskodnak.

Az elemzések szerint az AJTP-s fiatalok kedvezőbbnek ítélik a jövőbeli kapcsolataikat, annak valószínűségét, mint a kontroll csoportba tartozó tanulók. Az interperszonális kapcsolatok az osztályban, iskolában pozitív hatással vannak a gyerekek szubjektív jóllétére (Van Ryzin, Gravely és Roseth, 2009; Hamvai és Pikó, 2008, 2009).

Láthattuk, hogy a 17 éve működő Program szerves részévé vált a pályázó intézmények életének, beépült széles kapcsolatrendszerükbe. A tehetségesnek lehetősége van az 5 évig zajló képzés során a szociokulturális hátrányok ledolgozására, enyhítésére, az értelmiségi lét megteremtésére. A tapasztalatok azt mutatják, hogy számos tehetséges, ezáltal eredményesen, sikeresen fejleszthető tanuló kerül be a programba. Személyiségfejlesztésük, a bennük rejlő lehetőségek megtalálása és felfedezése komoly pedagógiai sikerélményt nyújt a pedagógusok számára is. Az együtt átélt élmények, programok, kirándulások, versenyek során lehetőségük van a gyerekeknek, a velük élő pedagógusok, kollégiumi nevelők gondoskodása mellett valódi támogató közösséggé formálódni.

A programban szerencsésen találkozik az esélyegyenlőség és a méltányosság elvének érvényesítésére épülő oktatás, a nevelésközpontú pedagógiai koncepciókkal. Ebben a tekintetben modell értékű lehet a jövőbeli hátránykompenzáló programok megalkotói számára is, hiszen olyan értékek és alapeszmék hordozója, amelyeknek minden modern oktatási rendszer vállalt funkcióinak inventáriumában tükröződniük kell.

Szakirodalmak

Bagdy, E., Kövi, Zs. & Mirnics, Zs. (2014). Fény és árnyék- A tehetségerők felszabadítása. Génusz könyvek 36, Budapest

Ceci, S. J., Williams, W. M. (1997): Schooling, Intelligence and Income. American Psychologist, 52, 1051–1058.

Currie, C., Zanotti, Morgan, Currie, D., De Looze, Roberts, Samdal, Smith Otto R. F. & Barnekow. (2012). Social determinants of health and well-being among young people. Health Behaviour in School-aged Children (HBSC) study: international report

- from the 2009/2010 survey. Copenhagen, WHO Regional Office for Europe. (Health Policy for Children and Adolescents, No. 6.)
- Czeizel, E., & Páskuné, K. J. (2015). *A tehetség definíciói, fajtái*. Didakt Kiadó, Debrecen. 33-74.
- Expanzió. (2009). A Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjának értékelése. Budapest, Expanzió Kft. (Kézirat)
- Fehérvári, A. (2015). Az Arany János Program tanulóinak eredményessége. In: Kállai Gabriella: *Tehetséggondozó Programok*, Oktatókutató és Fejlesztő Intézet, Budapest. 20-48.
- Fehérvári, A., & Liskó, I. (2006a). *Az Arany János Program hatásvizsgálata*. Felsőoktatási Kutatóintézet, 2006. /Kutatás Közben 275/
- Felner, R. D., Brand, S., Dubois, D. L., Adan, A. M., Mulhall, P. F., & Evans, E. G. (1995). Socioeconomic disadvantage, proximal environmental experiences, and socioemotional and academic adjustment in early adolescence: Investigation of a mediated effects model. *Child Development*, 66, 774–792.
- Forgas, J. P. (1989). *A társas érintkezés pszichológiája*. Gondolat Kiadó, Budapest.
- Gagne, F., (2011c) Academic Talent Development and the Equity Issue in Gifted Education. *Talent Development & Excellence*, 3(1), 3-22
- Hamvai, Cs., & Pikó, B. (2008). Pozitív pszichológiai szempontok az iskola világában: A pozitív pedagógia kihívásai, *Magyar Pedagógia* 108. évf. 1. szám 71–92.
- Hamvai, Cs., & Pikó, B. (2009). Serdülők szubjektív jóllétét meghatározó társas tényezők a családban és az iskolában. *Új Pedagógiai Szemle*, 4.30-43.
- Harrod, N. R., & Scheer, S. D. (2005). An Exploration of Adolescent Emotional Intelligence In Relation to demographic characteristics, *Adolescence; Roslyn Heights* 40.159 503-12.
- Jamadar, C., & Sindhu, A. (2015). The Impact of Socio Economic Status on Emotional Intelligence and Creativity among Tribal Adolescent Students, *The International Journal of Indian Psychology* 3 112-125
- Kasser, T. (2005). *Az anyagiasság súlyos ára*. Ursus Libris, Budapest, Magyarország
- Költő, A., & Zsiros, E. (2013). Serdülők lelki egészsége. A magyar iskoláskorú fiatalok mentális egészségének alakulása 2002 és 2010 között. *Educatio*, 2013/2 187-200.
- Mérei, F. (1989). *Társ és csoport*. Akadémiai Kiadó, Budapest
- Mérei, F. (2006). *Közösségek rejtett hálózata*. Osiris Kiadó, Budapest.
- N. Kollár, K. (2004). A társas kapcsolatok, személyközi vonzalom és a csoportfolyamatok. In.

- N. Kollár Katalin & Szabó Éva (Szerk.): *Pszichológia pedagógusoknak*. Osiris Kiadó, Budapest, 279-310.
- Oláh, A. (2005b). *SZEMIQ Képes fél-projektív teszt a szociális és érzelmi intelligencia mérésére*. Budapest, HI PRESS.
- Szabó, É. (2005). A csoportok fejlődésének és működésének alapmechanizmusai. In: Mészáros A. (szerk.): *Az iskola szociálpszichológiai jelenségvilága*. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest.
- Tóth, D. (2008). *A mai Magyarországon a mentorálást igénybevevők, illetve potenciális mentoráltak jellemzőinek feltárása - munkaerőpiaci érvényesülésük, illetve sikeres életvezetésük tükrében*. Göllesz Viktor Speciális Szakiskola és Általános Iskola, Nyíregyháza. Letöltve: 2017.06.12. <http://docplayer.hu/1468230-Keszitette-toth-denes.html>
- V. Komlósi, A., Rózsa, S., Bérdi, M., Móricz, É., & Horváth, D. (2006). „Az aspirációs index hazai alkalmazásával szerzett tapasztalatok” *Magyar Pszichológiai Szemle* 61. kötet (2): 237-250.
- Van Ryzin, M. J., Gravely, A. A., & Roseth, C. J. (2009). Autonomy, belongingness, and engagement in school as contributors to adolescent psychological well being. *Journal of Youth and Adolescence*, 38. évf. 1–12.

Nyilvántartási szám: DEENK/351/2018.PL
Tárgy: PhD Publikációs Lista

Jelölt: Harsányiné Petneházi Ágnes
Neptun kód: FH5ZE9
Doktori Iskola: Humán Tudományok Doktori Iskola
MTMT azonosító: 10044523

A PhD értekezés alapjául szolgáló közlemények

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

1. **Harsányiné Petneházi, Á.**, Páskuné Kiss, J., Lestyán, E., Kós, N., Szabóné Balogh, Á. M.:
Hátrányos helyzetű tanulók szociális és érzelmi intelligenciájának vizsgálata az Arany János
Tehetséggondozó Programban.
Magyar Pszichológiai Szemle. 72 (4), 463-489, 2017. ISSN: 0025-0279.
2. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Társas háló és pszichés jóllét összefüggései a Hátrányos Helyzetű
Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programjában.
Iskolakultúra. 23 (5-6), 53-64, 2013. ISSN: 1215-5233.

Idegen nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (1)

3. Figula, E., Margitics, F., **Harsányiné Petneházi, Á.**: School Bullying among Disadvantaged
Students in School.
Practice Theory Syst. Educ. 6 (2), 107-132, 2011. ISSN: 1788-2583.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (1)

4. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Soutien au talent en Hongrie: Programme "Arany János".
Rev. Int. Sci. Hum. Nat. 6 (3), 123-139, 2011. ISSN: 2235-2007.

További közlemények

Magyar nyelvű könyvrészletek (5)

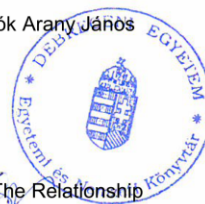
5. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Tehetséggondozás a gyakorlatban, a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programja.
In: Kutatók a kiterjesztett tehetségfejlesztésért / lekt. Borbély Attila, Dávid Imre, Koncz István, GFF PK, Szarvas, 3-9, 2014.
6. **Harsányiné Petneházi, Á.**: A hátrányos helyzet és magatartászavar összefüggései.
In: Viselkedészavarok és iskolai erőszak / szer. Margitics Ferenc, Figula Erika, Élmény'94 Bt., Nyíregyháza, [Hajdúhadház], 105-121, 2012, (Iskolai erőszak könyvek, ISSN 2062-1965)
ISBN: 9786155077050
7. **Harsányiné Petneházi, Á.**: A szociális és érzelmi intelligencia.
In: Az iskolai erőszak személyiségtényezői. Szerk.: Figula Erika, Margitics Ferenc, Élmény'94 Bt., Nyíregyháza ; Hajdúhadház, 49-66, 2012, (Iskolai erőszak könyvek, ISSN 2062-1965)
ISBN: 9786155077074
8. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Interperszonális kapcsolatok a tehetséges tanulók körében.
In: Tehetségkutatás határon innen és túl. Szerk.: Mező Ferenc, Kocka Kör, Debrecen, 94-101, 2010. ISBN: 9789638748881
9. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Az Arany János Tehetséggondozó Programban résztvevő osztályok társas kapcsolatai a kommunikáció tükrében.
In: Új utak az anyanyelvi nevelésben és pedagógusképzésben. Szerk.: Benczik Vilmos, Trezor K., Budapest, 84-88, 2008. ISBN: 9789638144331

Magyar nyelvű tudományos közlemények hazai folyóiratban (2)

10. Kós, N., Szabóné Balogh, Á. M., Lestyán, E., **Harsányiné Petneházi, Á.**: A folyamatos differenciált foglalkoztatás hatása a közösség iránti beállítódás alakulására felső tagozatos tanulóknál.
Különleges bánásmód. 3 (3), 7-25, 2017. EISSN: 2498-5368.
DOI: <http://dx.doi.org/10.18458/KB.2017.3.7>
11. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Tehetségkonceptiók, a Hátrányos Helyzetű Tanulók Arany János Tehetséggondozó Programja.
Pedagóg. Műh. 37 (1), 23-31, 2012. ISSN: 0133-8951.

Idegen nyelvű tudományos közlemények külföldi folyóiratban (3)

12. Figula, E., **Harsányiné Petneházi, Á.**, Margitics, F., Pauwlik, Z. O., Vass, V.: The Relationship Between Callous/Unemotional Traits and Certain Behavioural Patterns Occurring in School Bullying.
Štúdie zo Špeciálnej Pedagogiky. 7 (2), 13-25, 2018. ISSN: 2585-7363.

13. Figula, E., Margitics, F., **Harsányiné Petneházi, Á.**: The Characteristics of Students who Become Bullies through School Bullying.
Journal of Preschool and Elementary School Education. 2 (2), 49-67, 2012. ISSN: 2084-7998.
14. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Disadvantaged and talented?
Studia Scientifica Facultatis Paedagogicae. 10 (5), 173-186, 2011. ISSN: 1336-2232.

Magyar nyelvű konferencia közlemények (4)

15. **Harsányiné Petneházi, Á.**, Pauwlik, Z. O.: Korai tehetségfejlesztés játéktevékenységgel.
In: Innovatív módszerek a pedagógiai-pszichológiai gyakorlatban ukrán európai integrációjának tükrében. Szerk.: Berghauer-Olasz Emőke, Greba Ildikó, Hutterer Éva, Pallay Katalin, II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola, Beregszász, 175-181, 2016. ISBN: 9786177404025
16. **Harsányiné Petneházi, Á.**: A személyiségfejlesztés jelentősége a tehetséggondozó programokban és hatása az interperszonális kapcsolatokra.
In: Generációk és nézőpontok: a Pedagógusképző Kar 2010. évi Tudomány Napi Konferenciájának előadásai. Szerk.: Jenei Teréz, Margitics Ferenc, Élmény '94 Bt., Nyíregyháza, 143-157, 2011, (Tudásbázis és pedagógusképzés, ISSN 2060-2847) ISBN: 9786155077036
17. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Egy szociometriai vizsgálat hátrányos helyzetű, de tehetséges tanulók körében.
In: A IV. Nyíregyházi Doktorandusz (PhD/DLA) Konferencia kiadványa : Nyíregyháza, 2010. december 10.. Szerk.: Semsei Imre, Mikóné Márton Julianna, Debreceni Egyetemi Kiadó, Debrecen, 163-169, 2011. ISBN: 9789633181744
18. **Harsányiné Petneházi, Á.**: Interperszonális kapcsolatok az Arany János Tehetséggondozó Programban.
Dunaújv. Főisk. Közl. 30 (2), 89-97, 2008. ISSN: 1586-8567.

A DEENK a Jelölt által az iDEa Tudóstérbe feltöltött adatok bibliográfiai és tudományometriai ellenőrzését a tudományos adatbázisok és a Journal Citation Reports Impact Factor lista alapján elvégezte.

Debrecen, 2018.11.10.